

Válaszúton

■ GÁNC S PÉTER

DREHER, Rod: *Szent Benedek válaszüjtján*. Ford. Bakos Gergely OSB. 2. kiad. Hítel Kiadó, Budapest, 2026.

Az április 12-ei hazai választások eredménye egyházainkat is kritikus önvizsgálatra, őszinte útkeresésre kell, hogy indítsa. Ebben segíthet Rod Dreher konzervatív amerikai író *Szent Benedek válaszüjtján* című könyve, amely öt éven belül immár másodszor jelent meg magyarul, Bakos Gergely OSB fordításában, ezúttal a Hítel Kiadó gondozásában. A mű egyfajta „túlélési” stratégiát kínál, amelyre azért lehet szükségünk, mert „a kereszténység az egész nyugati világban válságban van: saját eltűnésének kockázatával kell szembenéznie”. A szerző hagyományos keresztény nézőpontból bírálja újkori kultúránkat, ugyanakkor az üzenete mégis pozitív. Ő maga erről így vall: „E könyv végső soron az igaz reményről szól – nem hamis derűlátásra alapozott reményről, hanem olyanról, amelyik az egyház helyzetének a valósághoz hű fölmérésén, valamint azon alapul, hogy újra magunkévá tesszük az egyháznak a modern időkben feledésbe merült, mélységes spirituális kincseit.” Rod Dreher számára, aki 2022 óta a konzervatív Danube Institute vendégkutatójaként Budapesten él, ezeknek a kincseknek az elsődleges forrása ma is a Szentírás, valamint Szent Benedek *Regulája*.

Ébresztő!

A könyv igei mottója, ami a *Regula* prologusának is egyik kulcsmondata: „Ideje már az álomból felébrednetek...” (Róm 13,11) Ebből kiindulva Rod Dreher így summázza könyve célját: „...azért írtam meg, hogy fölébresszem, és arra bátorítsam az egyházat: cselekedjék, az erejét pedig szedje össze, amíg nem késő. Ha azt, ami jön, át akarjuk vészelní, vissza kell tértünk hitünk gyökereihez, gondolkodásunkban és gyakorlatunkban egyaránt. El kell majd sajátítanunk a szív olyan erényeit, amelyeket a hívők Nyugaton elfeledtek. Változtatni kell majd életünkön, életmódunkon, mégpedig gyökeresen. Egyszóval: egyházzá kell válnunk, kompromisszumok nélkül, akármibe kerül.”

Sokkal együtt fel kell ismernünk, hogy a Római Birodalom hanyatlásához hasonló korszakban élünk. A megoldást ne politikusoktól, restaurációs törekvésektől várjuk. A keresztény nemzet, keresztény ország, keresztény kurzus, kultúrhar, keresztény politika hamis illúzió. Valójában „új Szent Benedekre” van szükségünk, aki nem kimenekít ebből a világból, hanem visszavezet éltető gyökereinkhez. Ezzel kapcsolatban fontos idézet a szerző előszavából: „A hagyomány nem a hamvak imádását, hanem a tűz megőrzését jelenti.” A fordító utószava pedig az Amerikában született, szlovák evangélikus gyökerű teológus, Jaroslav Pelikan gyakran idézett tézisével segíti a hagyomány helyes értelmezését: „A tradicionalizmus az élők holt hite, a tradíció pedig a holtak élő hite.”

A válság gyökerei

A szerző alapos diagnózis után keresi a gyógyulás útját. Szellemes, fanyar humorral így foglalja össze a kor/körképet: „Isten talán nem halt meg teljesen, de legalábbis egy szociális otthonban ágyhoz kötött betegként ápolásra szorul. [...] A bennünket utolérő súlyos spirituális és kulturális válság nem a semmiből érkezett. Jóllehet irama az elmúlt ötven évben fölgyorsult, e válság már sok évszázada érlelődik. Ha rá akarunk jönni arra, miként érhetünk ködön-viharon át biztonságos kikötőbe, meg kell értenünk, hogyan jutottunk ide.”

Rod Dreher a középkortól kiindulva izgalmas időutazásra hívja olvasóit. Csak böksszavakban idézzük fel az egyes századok jellemző tüneteit:

- 14. század: a metafizikai realizmus veresége
- 15. század: reneszánsz – minden dolgok mértéke az ember
- 16. század: reformáció – a vallási tekintély válsága, egyházszakadás
- 17. század: vallásháborúk, tudományos forradalom
- 18. század: felvilágosodás, a vallás a magánszférába szorul
- 19. század: ipari forradalom, ateizmus, marxizmus
- 20. század: két világháború, szexuális forradalom

Az amerikai író meglehetősen komor prognózisa szerint mindezek következménye, hogy „Nyugat-szerte kialvóban a kereszténység fénye [...] az egyház többé nem a lelkek alakítója, hanem az egók kiszolgálója [...] templomaink hamarosan kiürülnek [...] az ott tanított »kereszténység« erőtlen és élettelen”. Ez a „kereszténység” valójában „moralista terapeutikus deizmus” (MTD), amelynek őt jellemző tézise a következő:

„Létezik egy, a világot megteremtő és elrendező Isten, aki figyeli a földi emberek életét.

Isten azt akarja, hogy az emberek jók, kedvesek és tisztességesek legyenek egymással, amint azt a Biblia s a legtöbb világvallás tanítja.

Az élet központi célja, hogy boldogok legyünk, és hogy szeressük saját magunkat.

Istennek nem kell különösképpen részt vennie az ember életében, kivéve, amikor valami nehézség megoldásához van szükség rá.

A jó emberek haláluk után a mennybe jutnak.”

Az MTD valójában olyan felhígított, kereszt nélküli „kereszténység”, amely az egót és az anyagi kényelmet imádó kultúra vallása. Rod Dreher saját hazáját úgy látja, hogy „egy ideje már MTD-ország vagyunk”.

Életvidám ellenkultúra

A hamis álkereszténység csapdájából jelenthet szabadulást, ha elindulunk a benedeki „reformáció” válaszfútján. A szerző meggyőződése, hogy a *Regula* olyan „képzési kézikönyv az Úr szolgálatának iskolájában”, amely esélyt kínál egy egészséges, életvidám ellenkultúra megteremtésére és megélésére. Mindezt a hamis vágyak kultúrájával és a „kortárs kereszténység híg zabkásájával” szemben.

A *Regulát* követve visszatálálhatunk életünk megtartó pilléreihez a „cseppfolyós modernitás” ingoványában. Furcsa paradoxon, de a *Regula*, amely szó szerint rendszabályt jelent, felszabadíthat minket az evangélium megvalósítására. Nézzük röviden a legfontosabb pilléreket:

Rend: ennek betartása segít, hogy visszakapjuk természetes határainkat, felfedezve azt a logoszt, amelyet Isten írt bele a teremtésbe, és megtaláljuk az összhangot az örök renddel.

Imádság: a lélek élete, magányos vagy közösségi kommunikáció Istennel. Szerves része a szemlélődés, Isten jelenlétének átélése, valamint a *lectio divina*, a Szentírás naponkénti elmélyült tanulmányozása.

Munka: az egészséges imaélet gyümölcse. Szent Benedek figyelmeztet, hogy „a tétlenség a lélek ellensége”. Rod Dreher hozzáteszi: „A keresztény ember számára a munka szentségi értékkel bír.”

Aszkézis: az eredeti görög szó edzés is jelent, ami „kulcsfontosságú a spirituális növekedéshez”. A kegyelem által irányított ember megtanul nemet mondani a vágyainak és igent mondani Istennek. Ezzel őt helyezzük mindenek fölé, mert „arra vagyunk hivatva, hogy a világban, mégse a világ szerint éljünk”.

A *Regulában* mindezek mellett fontos tartóoszlopok még: a stabilitás, a közösség, a vendégszeretet, az egyensúly.

Újat építeni a régi alapokra

Az idézett biblikus regulapilléreken épülhet fel az újfajta keresztény köz- és magánélet, valamint az időtálló egyház (church for all seasons). A szerző látása szerint a benedeki válaszút többek között új politizálásra is indít. Ez Václav Havel szellemes kifejezésével élve „politikaellenes politikát” jelent. Miközben imádkozunk előjáróinkért, komolyan vesszük prófétai küldetésünket feléjük is, szem előtt tartva a zsoltáros intését: „*Ne bízzatok az előkelőkben, egy emberben sem, mert nem tud megtartani.*” (Zsolt 146,3) Dreher óv a hatalom imádságának kísértésétől, kockázatos akár csak „egy csipetnyi tömjént áldozni a császárnak...” Ezzel kapcsolatban utal arra a tényre, hogy az evangelikálok 81 százaléka szavazott Donald Trump elnökre, miközben „Amerika kulturális hanyatlásának Trump nem megoldása, hanem tünete”. Szellemesen hozzáteszi: „A politikai hatalom nem erkölcsi fertőtlenítőszer. [...] A politika nem helyettesíti a személyes életszentséget.”

Rod Dreher a gyakorlat embere, aki az alapos diagnózis után, könyve második felében konkrét javaslatokat tesz egyéni és közösségi keresztény életünk újraépítésére. Ezek az „építőelemek” tömören megjelennek az egyes tematikus fejezetek címeiben, alcímeiben. Ízelítőül néhány gondolatébresztő, provokatív „tégla”.

Időtálló egyház

Fedezd föl újra a múltat!

Tanuld meg újra az askézis hagyományos keresztény erényét!

Jósággal és szépséggel evangelizálj!

Teljes szívből fogadd el a száműzetést s a vértanúság esélyét!

Keresztény közösség

Legyen otthonunk házi monostor!

Ne féljünk a saját utunkat járni!

Alakítsuk egyházunkat valóban közösségi hálózattá!

Építsünk az egyházhatárokon túlnyúló kapcsolatokat!

Keresztény nevelés

Tanítsuk a Szentírást a gyerekeknek!
Ne csapd be magad keresztény iskolákkal!
Vissza a klasszikusokhoz, aztán előre a jövőbe!

Keresztény munkamorál

Légy vállalkozó kedvű!
Vásárolj keresztényektől, még akkor is, ha többbe kerül!
Építs ki keresztény szakmai hálózatokat!

A szexualitás Isten ajándéka

A nemi nevelés elsősorban a szülők föladata.
Közösségben szeresd és támogasd a nem házasokat!
Minden eszközzel küzdj a pornográfia ellen!

Megkérdőjelezendő haladás

Nem gép, nem gépkezelő, hanem Isten teremtménye vagy.
Aszketikus gyakorlatként kezdd el a digitális böjtöt!
Ne keverd a közösségi médiumokat az istentiszteletbe!

„Végkövetkeztetés: benedeki döntés”

Ez a közel négyszáz oldalas mű utolsó fejezetének a címe. Mi hát a végkövetkeztetés, a benedeki döntés lényege? A kérdésre a zárófejezet izgalmas mottója, Jacques Maritain biblikus egyházképe részben már választ ad. A 20. századi francia katolikus filozófus így látja, láttatja az egyházat a modernitásban: „A föld közepén álló megerősített várkastély helyett az égbolton szétszórt csillagseregke kell gondolnunk.” Ez az egyházkép tökéletes összhangban van Pál apostol buzdításával és látomásával: „*Isten az, aki munkálja bennetek mind a szándékot, mind a cselekvést az ő tetszésének megfelelően. Zúgolódás és vonakodás nélkül tegyetek mindent, hogy feddhetetlenek és romlatlanok legyetek, Isten hibátlan gyermekei az elfordult és elfajult nemzedékben, akik között ragyogtok, mint csillagok a világban, ha az élet ígéjére figyeltok.*” (Fil 2,13–16) Ez a kép ugyancsak összhangban áll a keresztény egyház mai kisebbségi, szórványhelyzetével a néhai „ügynevezett keresztény” világban.

Rod Dreher az utolsó oldalakon egy presbiteriánus lelkészbarátját idézve leszögezi: „Szent Benedek válaszútjának végső soron a szeretetről kell szólnia. [...] hogyan éljünk örömben és bizalommal, mikor a világ éppen összeomlani látszik körülöttünk?”

Mi lehet a 21. századi egyház korszerű, releváns képe? Többé már nem „erős vár”, hanem inkább szétszórt irányfény az útkeresőknek? A szerző további biblikus képekben keresi a választ erre a megkerülhetetlen kérdésre. Látása szerint az egyház ma is egyrészt bárka, menedék, esély a túlélésre.

Másrészt emlékeztet Ezékiel látomására az újjáépített templomról, amelyből éltető forrás fakad. „Az egyház tehát egyszerre bárka és kútfej. [...] Ha egyszerre nem látjuk mindkét látomást, nem élhetünk Szent Benedek válasútja szerint” – summázza meggyőződését Rod Dreher.

Végül felidéri a tíz évvel ezelőtti olaszországi földrengés emlékét, melynek során Szent Benedeknek, Európa védőszentjének 14. századi bazilikája is összeomlott Norciában. De azóta megtörtént az újjáépítés a romokon, a romokból!

Mindez átvitt értelemben szimbolikus, prófétai üzenet mindazok számára, akik részben romos, alapjaiban megrendült egyházi terekben élve szolgálunk, és keressük a jövőbe vezető utat: „Ha Isten is úgy akarja, egy szép napon a romhalmazból új élet fog támadni. [...] Fiat. Fiat. Úgy legyen. Úgy legyen. Akinek füle van, hallja meg, mit mond a Lélek az egyházaknak!”